

N:o 35.

Ank. till Riksd. Kansli den 19 Maj 1875, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt förslag till författning om återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhäänd.

Uti ifrågavarande hänseende finnas för närvarande ej andra bestämmelser än de, hvilka, hemtade från 49 Kap. 2 § Missgerningsbalken, innefattas i Kongl. förordningen om nya strafflagens införande den 16 Februari 1864, 16 § 5 mom., så lydande:

»Klandras det som stulet är, och säger man sig det köpt hafva, eller vill på annat sätt genom fångesman, eller vittnen, visa sin rätt, då skall det gods i Rätten, eller hos bofast man, insättas, och fångesmannen eller vittnen framhafvas. Sker det inom den tid, som domaren förelägger; vare han saklös, som ifrån sig leda gitter, och svare då den, som det ledes till. Kan han ej visa laga fång; gifve ut det, som klandras, och göre sig urtjufva med sjelf sins ed, om domaren det skäligen pröfvar. Gitter han ej eden gånga; stånde tjufsrätt. Hafver han vittne, att han det redligen köpt, ändå att han ej fångesman framskaffa kan; vare saklös.»

Frågan om rätta tolkningen af detta lagrum har länge varit omtvistad: under det somlige domare omfattat den åsigt, att egare, som förlorat gods genom olofligt tillgrepp, skall för att hos innehafvare i god tro få taga sitt

åter, derför erlægga lösen, hafva andra deremot hyllat den mening, att en sådan innehafvare har skyldighet att utan lösen afstå godset till egare.

Såsom stöd för den förra meningen anföres, att ordet »saklös», såsom motsats till ordet »saker», hvilket, enligt lagspråket, vore liktydigt med »skyldig», skulle innefatta frihet från allt ansvar och således äfven från den civila ansvarspåföljden, som i förevarande fall bestode uti skyldighet att till egare återställa godset utan lösen; men att, då lagen uti 11 Kap. 4 § och 12 Kap. 4 § Handelsbalken uttryckligen i afseende på långifvet eller deponerad gods, som blifvit obehörigen afyttradt, medgifve egare rättighet att hos sådan innehafvare, som i god tro åtkommit godset, få det åter emot lösen, så vore af lagens analogi och nödvändigheten af dess öfverensstämmelse med sig sjelf vid rättsgrundsatsernas tillämpning en följd, att äfven egare, som genom olofligt tillgrepp mistat sitt gods, vore berättigad att mot lösen få det sig återställt af innehafvare, oaktadt denne i god tro kommit deraf i besittning.

De åter, som hylla den senare åsigten, åberopa, att enär, enligt de lagar, som gälde förr, än 1734 års lag trädde i kraft, egare ovedersägligen ansetts ega befogenhet att utan lösen återtaga stulet gods hvar det anträffades, så och vid det förhållande, att ordet »saker» i lagspråket begagnades allenast då fråga vore om kriminelt ansvar, samt att följaktligen under ordet »saklös» inbegreps allenast frihet från straffpåföljd, kunde så mycket mindre antagas, att 1734 års lagstiftare åsyftat att genom stadgandet i 49 Kap. 2 § Missgerningsbalken upphäfva egares berörda befogenhet, som sistnämnda lagbud vore affattadt i samma ordalag, hvilka, enligt de äldre lagbud, hvarifrån det hemtats, inneburit endast innehafvares friande från kriminelt ansvar, men icke afsett att medgifva rättighet för honom att för godset erhålla lösen; samt att, då vindikationsrätten således icke genom lagens oförtydbara ord i förevarande fall blifvit egare betagen, någon analogi till inskränkning deri icke borde kunna hemtas från 11 Kap. 4 § och 12 Kap. 4 § Handelsbalken, hvilka lagbud hvilade derpå, att i de dermed afsedda fall godset *med egarens eget begifvande* kommit ur hans hand, och, såsom innefattande undantag från den i eganderättens natur af sakrätt grundade allmänna principen om egares vindikationsrätt, icke finge gifvas extensiv tolkning.

Äfven rörande de grundsatser, på hvilka lagstiftningen i förevarande ämne bör hvilat, hafva skiljaktiga meningar gjort sig gällande.

Det af Lagkomitén föreslagna stadgande i ämnet är af följande innehåll: "Har köparen i god tro varit, och är godset i hans hand kommet, vare ej skyldig det till egaren afstå, der ej denne betalar hvad derför gifvet är. Har köparen innehaft godset öfver år och dag, utan att egaren sig hos honom anmält, att det lösa; hafve då våld det behålla. Köper någon, på god tro, egendomen på öppen auktion, å allmänna försäljningsställen, i öppna

salubodar, i handelsmagasiner, eller å marknader, ege rätt att den egendom behålla, sedan den i hans hand kommit.

I motiven till förslaget till handelsbalk har åter Lagberedningen anført, att churu vid köp och klander af lös egendom blotta besittningen i allmänhet måste antagas såsom bevis på innehafvarens eganderätt — väl icke i den mening, som en person, hvilken sjelf på grund af aftal med egaren eller genom en brottslig handling kommit i besittning af ett ting, skulle kunna förebära besittningen såsom ett värn mot egarens återvinnings-talan, utan endast i den mening, att tredje man, som i god tro förvärfvat tinget af innehafvaren, icke behöfde göra sig särskildt underrättad om dennes laga fång — så borde dock ett undantag från denna regel göras för det fall, då godset genom olofligt tillgrepp kommit ur rätte egarens hand. Om man än med skäl kunde påstå, att när ett sådant gods blifvit af innehafvaren såldt till en köpare, som öfvertagit det i god tro, det vore lika hårdt för köparen, om han utan ersättning skulle förlora det köpta, som för egaren att, utan eget förvållande, mista sin egendom; så fordrade likväl ett högre afseende på den allmänna säkerheten och eganderättens helgd, att lagstiftningen erkände den bestulne egarens anspråk, äfven då han icke kunde bevisa köparens oredlighet, för att dymedelst så mycket som möjligt betaga dem, hvilka, genom det stulna godsets döljande, i synnerhet främjade brott emot eganderätten, tillfällen till en orättmätig vinst; att allmänheten äfven hyste den föreställning, att egaren vore berättigad återtaga honom olofligen frånhandt gods, hvar det funnes, syntes deraf, att köpare af sådant gods merendels godvilligt utgäfvde det utan ersättningsanspråk; och denna föreställning, som öfverensstämde icke blott med uttryckliga stadganden i våra äldre lagar, utan äfven med den i tillämpningen allmännast vedertagna tydningen af vår nu gällande lag, hade Beredningen ansett sig icke böra motverka. Men på det den, som på god tro kommit i besittning af sådant gods, icke under allt för lång tid måtte vara utsatt för egarens återvinnings-talan, borde föreskrifvas, att denna skulle anställas inom tre år sedan godset tillgreps, helst en så beskaffad vindikation af lösören efter denna tids förlopp troligtvis högst sällan skulle komma i fråga. Och som det äfven vore billigt, att den, hvilken offentligen köpt dylikt gods och derföre borde förträdesvis förutsättas hafva handlat i god tro, af lagen än mera skyddades; syntes likaledes för sådant fall böra stadgas, att egaren skulle inom nämnda tid anmäla sig att lösa godset, om han ville det återfå. I öfverensstämmelse härmed afgaf Beredningen förslag till lag uti ifrågavarande ämne, af det innehåll, att, derest gods, som blifvit afyttradt af annan, än rätte egaren, kommit ur dennes hand genom olofligt tillgrepp, han skulle ega att det-samma utan lösen återfå af den, som det innehade; samt att, om denne på god tro fått godset i handom och ej godvilligt derifrån afstode, egaren skulle

göra sin rätt mot honom gällande genom stämning inom tre år sedan godset tillgripits, men att, i händelse godset vore såldt på offentlig eller öppen auktion, å marknad, torg eller annat allmänt försäljningsställe, eller i salubod eller handelsmagasin, der dylikt gods vanligen såldes, den, som det på god tro i handom fått, skulle hafva rätt att det behålla, der ej egaren inom ofvannämnda tid hos honom anmälde sig att godset lösa och betalade hvad han därför gifvit.

Vid sistförflutna riksdag, då föreliggande fråga var under pröfning, har Utskottet, under åberopande i öfrigt af hvad Lagberedningen sålunda anfört, i afseende derå anmärkt, att egarens billiga anspråk med hänsyn till tiden, inom hvilken återvinningstalan borde anställas, finge, efter Utskottets mening, anses behörigen tillgodosedt, om den begränsades till ett år från tillgreppets föröfvande i stället för tre år, såsom Beredningen föreslagit. Om en lag, i öfverensstämmelse med Beredningens sålunda modifierade förslag, stiftades, borde 5 mom. i 16 § af ofvan åberopade Kongl. förordning kunna helt och hållet upphävas. Visserligen innehölle dessa lagrum särskilda föreskrifter angående dels kvarstad å stulet gods, som vore föremål för klander-talan, dels skyldighet för innehafvaren, der han ej kunde visa laga fång, att göra sig urtjufva med sjelfsins ed och dels den påföljd, som uppkomme i fall han åt eden bruste; men då det låge i sakens natur, att domaren i hvarje särskildt fall egde efter omständigheterna pröfva, huruvida innehafvaren borde tills vidare eller i afvaktan på målets slutliga afgörande de-possideras från det omtvistade, samt 6 mom. i ofvannämnda § af 1864 års förordning anvisade egaren att, för återfående af det honom fränstulna, lita Konungens Befallningshafvande eller domare till, med rättighet dock för egaren att sjelf återtaga det af den, som vore löscher man eller misstänkt att vilja rymma, eller der det stulna godset å färsk gerning funnes; då stad-gandet om urtjufvaeden ej öfverensstämde med nutidens lagstiftningsprin-ciper; och då strafflagen innehölle erforderliga bestämmelser om ansvar för den, som af misstänkt person tillhandlade sig gods eller eljest det mottoge, syntes nyss antydda föreskrifter vara obehöfliga och olämpliga. På grund häraf föreslog Utskottet, att Riksdagen måtte för sin del besluta en för-fattning, så lydande:

“Med upphäfvande af 16 § 5 mom. i Kongl. förordningen om nya strafflagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 16 Februari 1864, förordnas, som följer:

Har gods, som genom köp eller byte eller såsom pant öfverlåtits af annan, än rätte egaren, kommit ur dennes hand genom olofligt tillgrepp; då ege han det utan lösen återfå hos den, som det innehafver. Har denne på god tro fått godset i handom, och afstår han det ej godvilligt; göre egaren sin rätt emot honom gällande, genom stämning inom ett år sedan

godset tillgreps. Är det afyttradt å offentlig auktion, å marknad, torg eller annat allmänt försäljningsställe, eller i salubod eller handelsmagasin, der dylikt gods vanligen säljes; hafve den, som godset på god tro i handom fått, rätt att det behålla, der ej egaren, inom tid som nu sagd är, hos honom anmäler sig att det lösa och betalar hvad han för godsét gifvit. Är godset pantsatt hos allmän pantlåneinrättning, hafve inrättningen rätt att panten behålla till dess skulden betalas.

Hvad nu stadgadt är skall, i tillämpliga delar, gälla, äfven om godset kommit i innehafvarens hand genom arf eller gåfva; dock vare, i fråga om skyldigheten att återlemna godset, sådan innehafvare, fastän han är i god tro, ansedd lika med den, från hvilken arvet eller gåfvan kommit.“

Detta förslag blef icke af Riksdagen godkändt.

Emellertid har Herr *E. Thomasson* uti en inom Andra Kammaren väckt, till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 10) anført, att, om förevarande fråga betraktades ur rent teoretisk synpunkt, vore uppenbart, att, ehuru den, som i god tro köpt stulet gods, från sin egen synpunkt och i formelt hänseende fullkomligen rättsligt åskommit godset, det dock, vid det förhållande att detsamma tillhört en annan, än öfverlåtaren, vore ovedersägligt, att öfverlåtelsen icke rättsligen kunnat ske, så att den bestulne egaren, hvars åtkomst till godset vore både formelt och reelt riktig, dertill hade fullständigare rätt än den, som, sedan godset genom tillgrepp blifvit rätt egaren frånhändt, detsamma i god tro åtkommit; samt att följaktligen äfven den förre äfven borde företrädesvis åtnjuta lagens skydd. Man hade föreburit, att i allmänhet ett brott måste betraktas såsom en olycka, hvarför den, mot hvilken det föröfvats, blifvit utsatt, och hvars följdor borde träffa honom och ingen annan; samt att, då vid sådant förhållande grunden för pröfningen om förlusten borde drabba egaren eller köparen måste sökas i större eller mindre vållande hos den ene eller andre eller i den större eller mindre möjligheten för endera att afvärja skadan, egaren, som kunnat förvara sin egendom från tillgrepp, borde snarare vidkännas förlusten, än köparen, som icke hade annan säkerhet om säljarens eganderätt, än den, att det, som såldes, funnes i hans hand; men häremot kunde å andra sidan invändas, dels att både egaren och köparen finge anses hafva träffats af olycka, den förre derigenom, att hans egendom blifvit honom fränstulen, och den senare derigenom, att han kommit att inlåta sig i handel om stulet gods, dels ock att det visade sig uppenbart, att det vore vida lättare att taga sig till vara för handel med tjufvar och tjufköpare, än att vakta sig för att varda bestulen. Vidare hade man, ur billighetens samt den praktiska nyttans och nödvändighetens synpunkt, framhållit, att, om det skulle blifva en möjlighet för medborgare i ett samhälle att förvärfva egendom, utan att ständigt vara blottställd för faran att nödgas afstå den till

annan, som derå hade äldre anspråk, och om domare med säkerhet skulle kunna afdöma tvister om bättre rätt dertill, så måste ock lagstiftaren i den efter blotta rättsbegrepp gällande grundsats, att rätte egaren skulle vara befogad återtaga sitt från hvem som helst det innehade, fastställa sådana inskränkningar, som för säkerhet i egande- och besittningsrätt funnes nödiga; samt att genom tillämpning af denna grundsats å ena sidan upprätthölles aktningen för eganderätten genom bestämmelsen att äfven en innehafvare i god tro skulle till rätte egaren återlemna gods, som denne reklamerade, men å andra sidan visades aktning för den redlige innehafvarens rätt genom föreskriften, att sådant finge ske endast mot lösen, och sålunda vidmakthölles jemvigten i den positiva rättsordningen inom samhället. Ett sådant afvägande af den bestulne egarens rätt mot innehafvarens på god tro hade dock till följd, att som tjuften, der han ertappades, vanligen vore oförmögen att ersätta det stulnas värde, köparen af det tillgripna godset blefve genom den lösen, hvartill han vore berättigad, fullt skadeslös, under det rätte egaren deremot drabbades af hela förlusten. Härtill komme att man, genom att upprätthålla den sedan uråldriga tider i vår lagstiftning gällande, i det folkliga rättsmedvetandet hyllade grundsatsen om den bestulne egarens rätt att utan lösen taga sitt åter, skulle på det mest verksamma sätt, som vore möjligt, bidra till upptäckande och hämmande af tjufnadsbrott, i det man för tjuften minskade utvägarne att dölja och afyttra det tillgripna. Det hade på senare tider i städerna uppstått tvänne yrken, nemligen försäljning af gamla kläder och andra brukade varor samt enskild pantlånerörelse, hvilka, oftast utöfvade tillsammans, företrädesvis frodats i de samhällen der lagstiftningen ålade endast den om svek öfverbevisade innehafvaren att utan lösen utlemna stulet gods. Ingenstädes kunde nemligen tjufgods lättare förvaras och försvaras under täckmanteln af god tro, än hos desse industriidkare, hvilka genom en noggrann undersökning om åtkomsten till det, som erbjödes till salu eller pant, skulle afskräcka sina kunder och derföre ofta af vinstbegär lockades till efterlåtenhet härutinnan. Vore deremot den bestulne egaren ovilkorligt berättigad att återtaga sin egendom, skulle dessa i många afseenden samhällsfördertliga näringar, om ej försvinna, åtminstone inskränkas till mindre oroväckande dimensioner. Men då, för att den ifrågasatta lagbestämmelsen skulle verka välgörande i afseende på tjufnadsbrotts upptäckande och förminskande, vindikationsrätten måste konsekvent genomföras, utan annan inskränkning än i fråga om tiden, inom hvilken denna rätt skulle göras gällande; har motionären föreslagit:

“att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning om återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhänd, så lydande:

Med upphäfvande af 16 § 5 mom. i Kongl. förordningen om nya straff-

lagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 16 Februari 1864, förordnas som följer:

Har gods, som genom köp eller byte eller såsom pant öfverlåtits af annan, än rätt egaren, kommit ur dennes hand genom olofligt tillgrepp; då ege han det utan lösen återfå hos den, som det innehafver. Har denne på god tro fått godset i handom, och afstår han det ej godvilligt; göre egaren sin rätt emot honom gällande genom stämning inom ett år sedan godset tillgreps.

Hvad nu stadgadt är, skall, i tillämpliga delar, gälla äfven om godset kommit i innehafvarens hand genom arf eller gåfva, dock vare i fråga om skyldigheten att återlemna godset, sådan innehafvare, fastän han är i god tro, ansedd lika med den, från hvilken arvet eller gåfvan kommit."

Utskottet, som fortfarande i hufvudsaken delar de af Lagberedningen i förvarande ämne uttalade principer, har dock ansett sig icke böra förorda den af Beredningen föreslagna inskränkning i egarens rätt att utan lösen återbekomma sådant gods, som, från honom tillgripet, blifvit afyttradt på offentlig eller öppen auktion, å marknad, torg eller annat allmänt försäljningsställe, eller i salubod eller handelsmagasin. Då, såsom erfarenheten ådagalagt, redbara personer ganska sällan låtit sig förledas till handel om stulet gods, synes nemligen den farhåga, man hyst i afseende på den osäkerhet i handel och vandel, som skulle af vindikationsrättens utsträckning till gods, hvilket blifvit på oförmälda sätt åtkommet, blifva en följd, icke kunna tillmätas den praktiska betydelse, att någon inskränkning i egarens, i sakens natur grundade, vindikationsrätt till gods, som utan hans vilja blifvit honom frånhändt, torde deraf böra föranledas.

Derjemte, och till förekommande af osäkerhet i lagtillämpningen, har Utskottet funnit uttryckligt stadgande böra meddelas derom, att, der gods, som klandras, ej kan af fångesman värjas, det skall åligga denne att gälda skadan.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet, med fästadt afseende jemväl derå, att i anseende till den olika tolkning, hvartill nu gällande lag gifver anledning, en förändring deri är af behovet påkallad, med föranledande af ifrågavarande motion vördsamt hemställa:

att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning om återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp egaren afhänd, så lydande:

"Med upphäfvande af 16 § 5 mom. i Kongl. förordningen om nya strafflagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 16 Februari 1864, förordnas som följer:

Har gods, som genom köp eller byte eller såsom pant

öfverlåtits af annan, än rätte egaren, kommit ur dennes hand genom olofligt tillgrepp; då ege han det utan lösen återfå hos den, som det innehafver, och söke denne sin fångesman. Har innehafvaren på god tro fått godset i handom, och afstår han det ej godvilligt; göre egaren sin rätt emot honom gällande genom stämning inom ett år, sedan godset tillgreps.

Hvad nu stadgadt är, gälle äfven om godset kommit i innehafvarens hand genom arf eller gåfva; dock vare innehafvaren, der arflåtaren eller gifvaren icke varit i god tro, skyldig att godset återlemna, fastän egaren icke gjort sin rätt gällande inom här ofvan stadgade tid.

Stockholm den 19 Maj 1875.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr Grefve *Sparre*: "Under obetingadt erkännande af lagstiftarens skyldighet att omhägna eganderätten, anser jag den väg dertill, Utskottet här valt, icke vara rätt lycklig. Det är genom ändamålsenliga polisanstalter brott böra förekommas eller, då detta ej kan ske, upptäckas. Medvetandet härom tryggar rättssäkerheten. Detta stora mål vinnes icke genom att i civil-lagstiftningen intaga allmänna satser, hvilka, praktiskt ohållbara, skulle omöjliggöra handel och rörelse.

Vår nu gällande lag har, med antagande af en presumption emot den hos hvilken stulet gods finnes, ålagt honom att värja sig och stadgat att godset emellertid skall sättas i kvarstad, hvarigenom möjlighet beredes att vinna utredning om godsets identitet och de omständigheter, under hvilka innehafvaren åtkommit godset. I de allra flesta fall visar sig då, att antin-

gen oredlighet eller åtminstone någon mindre försigtighet stannar honom till last. De s. k. tjuvköparne träffas alltid af denna presumption. Men fall kunna inträffa, der den redligaste man med största omsorg i en bod eller ett försäljningsmagasin köpt en sak, som, en gång, olofligen åtkommit, och det skulle störande inverka på den allmänna rörelsen, om man nödgades utlemna detta utan annan utsigt till ersättning än af en fångesman, som till äfventyrs saknar tillgång dertill. En ovårdsam egare, som, med full kännedom om sina tjenares eller ombudsmäns oredlighet, åt dessa anförtrodde sin egendom, som af dem afyttras, skulle derigenom på den redliges och omtänksammes bekostnad obehörigen omhuldad; ja, man skulle kunna tänka sig det fall, att en spekulant, i komplott med andra nidingar, läte sig af dessa bestjålas för att, sedan de väl undkommit, inom ett år återtaga godset, som han aldrig förlorat ur sigte. "Man skall icke bota ett ondt med hälften värre" säges det i våra gamla domareregler. Jag befarar att detta är fallet med Utskottets förslag och anser nu gällande lag, om också möjligen icke alltid med erforderlig urskilning tillämpad, i en god domares hand vara tillfyllestgörande. Den förutsätter i hvarje förekommande fall en pröfning af dervid inträffade förhållanden, med afseende hvarå frågan rätteligen bör afgöras, och det af Utskottet också åberopade allmänna rättsmedvetandet är, der återlemnande af stulet gods någon gång vägras, tillräckligt talande till egarens fördel."

af Herr *von Gegerfelt*, som vidhållit Utskottets vid sistlidna riksdag afgifna betänkande.

af Herr *Sundell*: Frågan om återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätt egaren afhänd, förevar, som bekant är, vid 1873 och 1874 årens riksdagar, utan att Kamrarne dervid kunde, för sin del, om beslut i saken sig förena. Vid sådant förhållande anser jag, att denna mycket omtvistade fråga, i hvilken f. d. lagkomitén hyllat en mening och f. d. lagberedningen omfattat en annan, nu icke bort åter göras till föremål för öfverläggning. Längre liggetid tarfvar ärendet sannerligen. Då jag fortfarande är af den öfvertygelse, att de af lagkomitén anförda skäl för dess åsigt äro riktiga, kan jag icke annat än vördsamt hemställa om afslag å motionen.

af Herr *Magnus Jonsson*, som instämt med Herr Grefve Sparre.